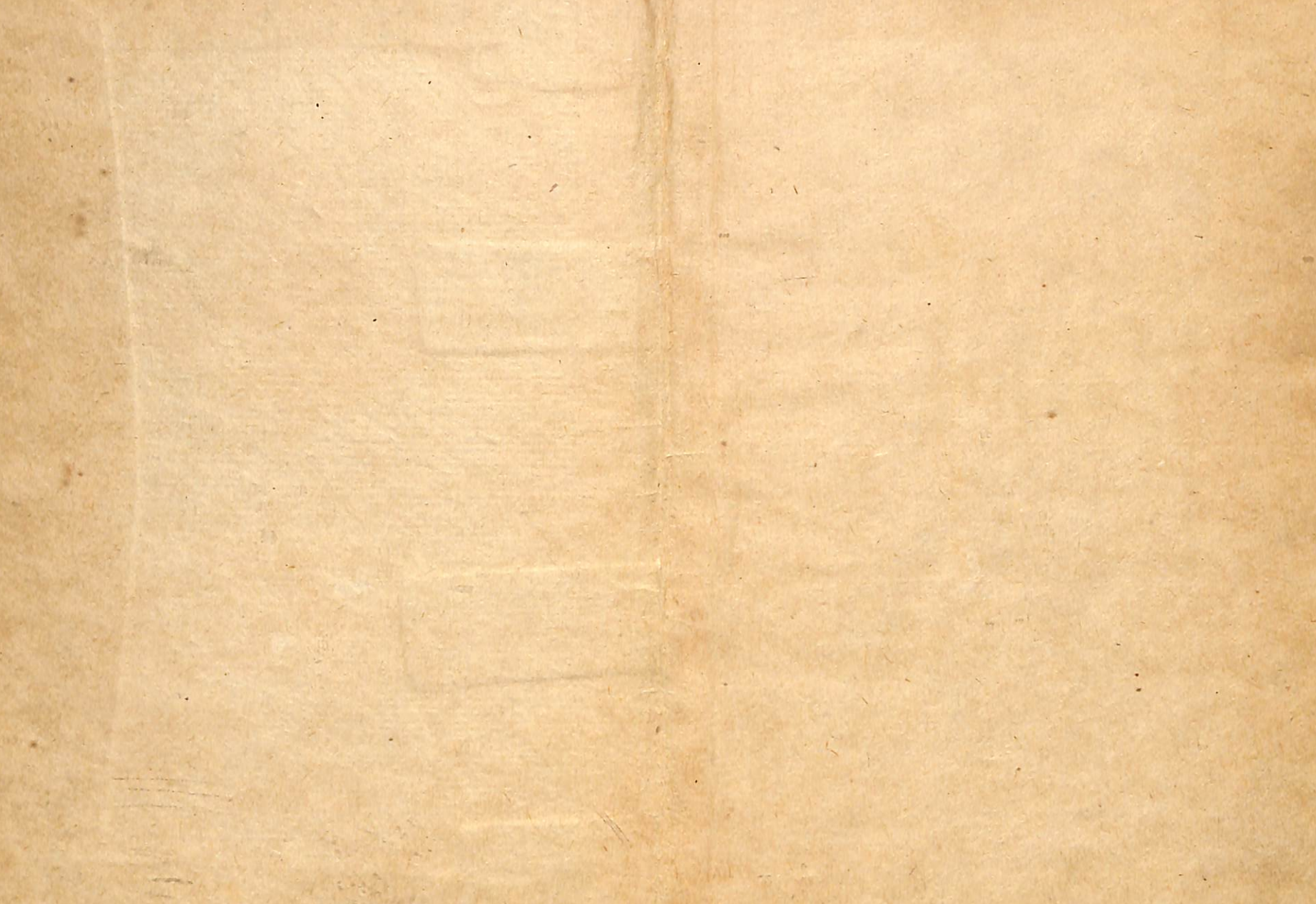

W35W

85

7-59

31 MAY 2008

18 NOV 2011

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՇՃԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

85
4.59

ՇԻՋՂԱՆՅՈՒՆԻ

Ա.ՅՏԱ.

ՈՂԵՆԳՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՐԸ ԱՐԱՐՈՒՄԻ ԵՒ ԵՍՔԸ ՏԵՍԻՂ

ՆՈՐ ԹԱՐԳԱՆՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԵՐԵՆԵ

1910

ՏՊԱԳՐ. ՕՆՆԻԿ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ ԵՒ ՈՐԻԻ

4. ՊՈՒԼԻՍ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
HARRY G. BERBERIAN
837 WASHINGTON ST
BOSTON, MASS.

62210

19.03.2013

7941

Handwritten signature

ԱՆՁԻՆՔ

ԹԱԳԱԻՈՐԸ.

ԱՄՆԷՐԻՍ, իր աղջիկը

ԱՅՏԱ, Օր. Երովպացի գերի ինկամ

ՌԱՏԱՄԷՍ, զորապետ

ՌԱՄՓԻՍ, ֆրնապետ

ԱՄՕՆԱՄՐՕՍ, բազաւոր Երովպիոյ, հայր Այսայի

ԹԷՐՄՈՒԿԷՐՍ, ֆրնապետուհի

ՍՈՒՐԷԱՆԿԱԿ ՄԸ

Քուրմեր, Քրմուհիներ, Պաշտօնեաներ, Հագարապետներ,
Զինուորներ, Երովպացի գերիներ, Կալանաւոր-
ներ, եւ Եգիպտացի ժողովուրդ:

Տեսարանն է ՄԷճԻԻՍԻ եւ ԹԷՐԷԻ մէջ Փարաւոն-
ներու սիրապետութեան ժամանակ:

62210-67

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԻԼ

ՄԷՄՓԻՍ՝ ԹԱԳԱԻՈՐԻՆ ՊԱԼԱՏԱՆ ՊԱՐՏԵՂԻՆ ՄԷՁ

Թագաւորին վրանք, աչ ու ձախ սիւներ եւ արձաններ:
Ծաղիկներու բաղաւրներ եւ բուսիներ բոլոր տեսա-
րանք կը զարդարեն: Հեռուն՝ մէջ տեղը
Եգիպտոսի մշակուած դաշտալայրը կը
տեսնուի, եւ աւելի հեռուն՝ անա-
պատն ու բուրգերը:

ՌԱՏԱՄԷՍ ԵՒ ՌԱՄՓԻՍ

Ռաւնի.— Այո՛, զրոյց կայ թէ՛ Եթովպիա զայրացած
զէնքի կը գլխէ և կապառնայ Թէրէի և Նեղոսի հովտին:
Սուրճանդակ մը հիմայ մեզի պիտի բերէ ձիշտ լուրը:
Ռաս.— Իսկ սրբունէոյն խորհուրդ հարցունեցաւ:
Ռաւնի.— Նոյն ինքն է որ անուանեց Եգիպտոսական
զուամարտակներու բարձրագոյն հրամանատարը:
Ռաս.— Ո՛հ, երանի անոր:
Ռաւնի.— (խորհրդաւոր կերպով իր նայուածքը
Ռասամէսի վրայ սեւեւեղով:) Անկա երեսասարդ է

ու քաջ... : Հիմայ՝ աստուածուհւոյն պատգամը թա-
զաւորին պիտի տանիմ : (Կը մեկնի)

Ռաս.— (Առանձին) Ա՛Տ, եթէ ես ըլլայի այն պա-
տերազմիկը . եթէ իմ երագս իրականանայ... :
Քաջերու բանակ մը ինէ առաջնորդուած... հաղա-
յաղթութիւնը... : Հապա ամբողջ Մէմփիսի այն ծն-
փանարութիւնները... , և , ո՛վ իմս անուշ Այտա ,
յաղթութեան պատկերով ծածկուած՝ քեզի վերա-
դառնայ և լսել... Քեզի՛ համար պատերազմեցայ ,
քեզի համար յաղթեցի... : Չքնայ Այտաս , ո՛վ զե-
զեցիւթիւն երկնատիպ , ո՛վ լուսային և ծաղկալից
պսակ խորհրդաւոր , զո՛ւ իմ կեանքիս պայծառու-
թիւնն ես : Ա՛Տ , կուզէի գեղեցիկ երկինքդ և հայրե-
նիքիդ անուշ հովերը քեզի վերադարձնել , արքայա-
կան թագ մը գլխիդ վրայ դնել , և քեզի՛ համար
աթոռ մը կանգնել արևուն մօտ :

ՆՈՅՆ ԵՒ ԱՄՆԵՂԻՍ

Ամեն.— Ի՛նչ տարօրինակ հուր մըն է այդ քու-
աչքերուդ մէջ : Ի՛նչ ազնիւ հարարութեամբ մը գէմ-
քըդ պայծառացի է : Ա՛Տ , որքա՛ն նախանձի արժանի
է այն կինն որու ցանկայի տեսքն սղոյիսի ուրախու-
թեան նշոյններ կը ցայտեցնէ սրտիդ մէջ :

Ռաս.— Սիրտս բարեբաւտիկ երագով մը կը հըր-
ճուի : Աստուածուհւոյն այսօր արասանեց այն պատե-
րազմիկին անունը , որ Եգիպտոսկան գունդերը ճա-
կատամարտի գաշտին վրայ պիտի առաջնորդէ : Ա՛Տ ,
եթէ ես ըլլայի կանչուած այսպիսի պատուոյ մը... :

Ամեն.— Չիկայ՝ ուրիշ աւելի անուշ , աւելի հեշտայի
երագ մը արդեօք որ քու սրտիդ մէջ ձայն տայ : Չունի՞ս
միթէ Մէմփիսի մէջ ցանկութիւններ , ակնկալութիւններ :

Ռաս.— Ե՛ս... : (Ի՛նչ հարցմունք... : Թերևս
կ'գուշակէ սիրտս բորբոքող այն գազանի սէրը : Իր
ստրուկին անունը կը կարգացուի՞ միթէ մտքիս մէջ :)

Ամեն.— (Ո՛հ , վա՛յ եթէ ուրիշ սէր մը իր սրտին
մէջ կը վառի , վա՛յ եթէ ակնարկս այդ գժնդակ գաղտ-
նիքին թափանցէ :)

ՆՈՅՆ ԵՒ ԱՅՏԱ

Ռաս.— (Տեսնելով Այտան) Ա՛ն է :

Ամեն.— (Կը վրդովի... և ի՛նչ նայուածք էր
նետեց անոր՝ վրայ Այտա... : Սիրոյ թշնամուհիս...
արդեօք այս կինն է :) (Կարն լուքեկն մը վերջ՝ դեպ
ի՛ Այտա կը յառաջանայ) Եկուք , սիրելիս , մօտեցի՛ր .
զու ո՛չ գերի ես և ո՛չ աղախին , քանի որ՝ հոս ,
սիրալիր մտերմութեան մը մէջ , քորս կը կոչեմ՝
քեզ... : Կուլաս... այդ քու արցունքիդ գազանիքն
խնայո՛ւր ինձ :

Այտա.— Ափսո՛ս... : Պատերազմին բարբարոս
գոչիւնները կը լսեմ... : Տարարախտ հայրենիքիս
համար... ինձի համար... ձեզի համար... կ'զոզամ :

Ամեն.— Իրա՛ւ կ'ըսես : Աւելի մեծ մտաստանջու-
թիւն մը ներսդ չ'յուզեր միթէ : (Այտա՛ աչեքը կը
խոնարեցնէ , եւ իր վրդովը կեղծելու կը ջանայ) (Իո-
զա՛ , ո՛վ յանցաւոր գեղի . ո՛հ , գողա՛ որ չըլլայ թէ թա-
փանցեմ սրտիդ . գողա՛ թէ գտնեմ այդ արցունք-
ներդ որ ճշմարտութիւնը ինձ յայտնեն :)

Այսա. — (Ո՛չ, սիրոս հայրենիքիս սիրոյն համար միայն հնազանդեր զժրատող սիրոյ մը արտասուէն ալ կը հոսէ :)

Ռաս. — (Ամենեքիսի նայելով) (Իր դէմքին վրայ կը շողան սրտմտութիւնն ու կասկածը, վա՛յ մեզ՝ եթէ մեր սէրը սրտերնուս մէջ կարգացուի :)

Թ.Ա.Գ.Ա.ԻՈՐԸ, առջեւէն իր քիկնապան գորք ետեւէն
Ռ.Ա.Մ.Փ.Ի.Ս., պատկաններ, բուրներ, հազարապէս-
ներ եւայլն. պարսական հազարապէս մը.
յեսոյ սուրհանդակ մը :

Թագ. — Ստիպողական գործ մը կը ժողկէ ձեզ, հաւատարիմ եզիպտացիք, հո՛ս, ձեր թագաւորին բոլորտիքը : Եթովպիոյ սահմաններէն սուրհանդակ մը հասաւ : Մանր լուրեր կը բերէ : Հաճեցէք լսել . . . (Հազարապէսի մը) թող առաջ անցնի բանրերը :

Սուրհանդակը. — Եզիպտոսի նուիրական շողը զըրաւուած է բարբարոս Եթովպացիներէն : Մեր զիւզերը կատարելապէս աւեր ու քանդ եղած, հունձերն աչրած են, և աւարառու թշնամիները զիւրին յողթութեամբ համարձակութիւն գտնելով արդէն կ'ընթանան Թէրէի վրայ :

Ամենիք. — Ի՛նչ յանդգնութիւն :

Սուրհանդակը. — Կատաղի աննկուն պատերազմիկ մը, զանոնք կը կառավարէ . . . : Ամօնասրօ՛ . . . :

Ամենիք. — Թագաւորը :

Այսա. — (Հա՛յրս) :

Սուրհանդակը. — Արդէն Թէրէցիք զինուած, հա-

րիւր գոներէն զուրս կը վազեն բարբարոս յարձակիչներուն վրայ՝ պատերազմի և մահուան գոչիւններով :

Թագ. — Այո՛, սա՛ է մեր գոչումը, Պատերազմ ու մա՛հ :

Ամենիք. — Պատերազմ՛, պատերազմ՛ :

Թագ. — Սոսկալի՛, անողո՛ք : (Ռասալեւի մօտենալով) Մեծարեցի Իսիսը արդէն Ռատամէսը նշանակեց մեր անընկճելի գունդերուն ընդհանուր սպարապետ :

Ամենիք. — Ռատամէ՛ս :

Ռաս. — Գոհութիւն Աստուածներուն իղձերս կատարուեցան :

Ամեն. — Անիկա՛, ընդհանուր սպարապետ :

Այսա. — (Կը դողամ . . .)

Թագ. — Հիմայ, դէպի Հեփեստոսի մենհանը յարաջաղիր, ո՛վ քաջը : Կապէ, մէջքդ նուիրական զէնքերը և թո՛ւր դէպի յողթութիւն : Բաջալերութիւն, Նեղոսի սուրբ ափունքը վազեցէ՛ք, ո՛վ Եզիպտացի զիւցազներ, և բոլոր սիրտեր սա ազակալին արձակին թո՛ղ. ի տար աշխարհ, պատերազմ ու մա՛հ :

Ռաւի. և Բուրներ. — Փա՛ռք պատիւ աստուածոց իւրաքանչիւր ոք թո՛ղ յիշէ թէ անո՛նք կը կառավարեն պատահարները, թէ՛ կրկնային զօրութիւնէ կախում ունի պատերազմողներու բազըր :

Պաշտօնեաներ եւ հազարապէսներ. — Բաջալերութիւն, Նեղոսի սուրբ ափունքն վրայ պատմէ՛ք մը կանգնե՛նք մեր կուրծքերով. մինակ գոչիւն մը թո՛ղ որոտայ, պատերազմ ու մա՛հ օտարականին :

Ռաս. — Փառասիրութեան անմեղ սարսուռ մը բոլոր սիրոս կը զրուէ : Բաջալերութիւն, վազե՛ք

դէպի յազմութիւն պատերազմ և մասն օտարականին :

Աւեկ . — (Իրօտակ մը բերելով եւ Ռասալեպի լանձնելով), Իմ ձեռքս բնորունէ՛, ո՛վ քաջ, այս սրան-
ծալի դրօշակը . թո՛ղ քու ատաջնորդն ըլլայ այս . թող
քու ջանն ըլլայ փառքի ճամբուն մէջ :

Այսա . — (Որո՛ւ համար է իմ արտասուքս՝ որո՛ւ
համար՝ իմ ազօթքս : Ի՛նչ գորութիւն կը շղթայէ զիս
անոր : Պէ՛տք է միթէ սիրել անիկա . . . անիկա՛, թըշ-
նամի մը, օտարական մը :)

Աւեկիբ . — Պատերազմ, պատերազմ, ջա՛րդ յար-
ձակողին : Գնա՛, Ռատամէս, և յազմական վերա-
դարձի՛ր : (Աւեկն ալ կը մեկնին, բաց ի Այսայէն :)

Այսա . — Յազմական վերադարձի՛ր . . . , և իմ
չբժուենքս և կ'կեկէ այս պիղծ խօսքը : Յազմական, իմ
հօրս գէմ, հօրս գէմ որ գէնք կ'աննէ ինծի համար՝
որպէս զի հայրենիք մը ինծի վերադարձնէ և ինձ տայ
պալատ մը և այն նշանաւոր անունը որ ստիպուած եմ
հոս ծածկել : Յազմական . . . , իմ եղբայրներու ազնւո՛ւն . . . ,
և ես նորէն տեսնեմ զանիկա՛ իմ սիրելիներուս արեամբը
չաղախուած տեսնեմ որ կը ցնծայ, կ'ուրախանայ եղբայ-
րացի գումարտակներուն ծախահարութիւններովը,
և, տեսնե՛մ . . . սայլի մը ետե . . . թագաւոր մը . . . ,
հա՛յրս, շղթաներով բեռնաւորուած : Ո՛վ աստուածներ,
մի՛ լսէք այս պիղծ խօսքը : Վերադարձուցէք ազջիկը
հօր մը ծոցը . . . : Կործանեցէք մեր հարստահարիչնե-
րուն գունդերը . . . : Ո՛հ, թշուառականս . . . , ի՛նչ
կըսեմ : Հապա իմ սէրս . . . : Կրնամ միթէ բաժնուիլ
այն կրակոտ սէրէն, որն որ՝ գերութեանս մէջ իբր
արեւու ճառագայթ մը, երջանիկ բրած է զիս : Ռա-
տամէս . . . , անիկա մեռնի՛ . . . : Անիկա՛ զոր այնչափ

կը սիրեմ : Ո՛հ, Էրբէ՛ք, Էրկրի վրայ Էրբէք չէ տես-
նուէր ասկէ աւելի դաժան լիանք կտոր կտոր եղած
սրտի մը մէջ . . . : Չե՛մ կարող արտասանել և ոչ
կրէի հօր՝ և սիրահարի նուիրական անունները : Միոյն
համար, նաև միւսին, կը դողամ . . . կը վրդովիմ՝
կ'ուզեմ արտասուել, ո՛հ, կ'ուզեմ ազօթել . բայց իմ
ազօթքս անէծքի կը փոխուի : Արցունքս մեղանչել է,
հա՛նաչանքս՝ յանցանք . . . : Խեկքս՝ խոր մութի մը
մէջ կը ցնորի, և այս անգութ անձկութեանս մէջ
կ'ուզէի մեռնիլ : Ո՛վ աստուածներ, զթայէ՛ք իմ
վիշտերուս : Ա՛լ չ'ունիմ յոյս մը իմ ցաւերուս մէջ :
Ո՛վ սէր դողոջուն . . . , աղէտայից սէր, պատե՛հ
սիրաս . . . , մեղցո՛ւր զիս : (Կը մեկնի կաղն ի կաղ)

ԵՐԿՐՈՐԳ ՏԵՍԻԼ

ՀՅՓԵՍՏՈՍԻ ՄԵՀԵԱՆԻՆ ՆԵՐՍԻ ԿՈՂՄ ՄԷՄՓԻՍԻ ՄԷՉ

Կամարաւէն յայն սրան մը, Բարեղէն սիւներով կառուցուած՝
Վերին-եզիպոսի սանարներու սնով: Պատերը կրօնական
ատարկաներով ծածկուած: Հետուն՝ մէջ տեղը, մեծ
դուռ մը ուրիշ անդին կը տեսնուին Ներսի գետը
եւ Լիպիա յեռնագօտին: Բային մը՝ որս
վրայ շատուած մը: Խունկի անօթներ,
եռոսանի ոսկեղէն ամաններու
վրայ գետեղուած:

ՔՈՒՐՄԵՐ եւ **ՌԱՄՓԻՍ** բազիլիկն ոտքը յետոյ **ՌԱՏԱՄԷՍ**
Ներսէն **ՔՐՍՏՈՒՀԻՆԵՐ** կ'երգեն սալիղներու ձայնով
ներդաւանակ:

Թիւր. և Քրմուռիներ. — (Ներսէն). *Մանկը փթած,
կենաստուռ հողի՛ աշխարհիս, կ'աղաչենք քեզի: Մանկը
փթած, կենաստուռ հողի՛ աշխարհիս, կ'աղաչենք քեզի:
Հո՛ւր անասեղծ, յաւիտենական, ուրիշ երկիրն ստաւ
իր լոյսը, կ'աղաչենք քեզի:*

Քորուներ. — Ո՛վ էակ, որ ոչնչէ ստեղծեցիր կոհա-
կը, երկիրը ու երկինք, կ'աղաչենք քեզի: Սատուած,
որուն հողիէն կըստեղծուի հայրն ու որդին, կ'աղաչենք
քեզի:

(Ռասամես կ'երեւայ առանց գեմի: Մինչդեռ ան
դէպի բազիկն կը յառաջանայ. քրմուռիները նուիրական
պարը կը կատարեն: Սպիտակ բեհեզ մը Ռասամեսի
գլխին վրայ կը դրուի:)

Ռանի. — Ո՛վ աստուածներու սիրելի մանկա-
նացուն, քեզի՛ յանձնուեցաւ եզիպոսի բազղը: Սա-
տուծոյ դարբնած սա սուրբ նիզակը քու ձեռքովդ
պիտի տայ թշնամիներուն ստակումը, շանթ ու մահ,
(Ինչպի շատուած դառնալով) Սատուած, դո՛ւ պահ-
պանէ այս երկիրն ու լուծէ՛ անոր վրէժը: Երկնցո՛ւր
աջը եզիպոսի հողին վրայ:

Ռաս. — (Ո՛վ աստուած, իշխան բարձրագոյն և
ստաջնորդ բոլոր մարդկային պատերազմի, պաշտպանէ՛
եզիպոսի նուիրական հողը:

(Մինչդեռ Ռասամես նուիրական գեմերը կը հագ-
նի, քրմուռիներն ու քուրմերը նստեն կը սկսին կրօնա-
կան օրհնութիւնն եւ խորհրդաւոր պարը:)

ՎԱՐԱԳՈՅԲԸ Կ'ԻՋՆԷ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ս.Ռ.Ս.ՋԻՆ ՏԵՍԻԼ

ԱՄՆԷՐԻՍԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆԻՆ ՄԷՎ ՍՐԱՀԸ

Ամենքիս օրջապատած եմ գերուհիներ որ կը հագուեցնեն զինք՝ յաղթութան տօնին համար: Մամուկ խաբէի գերուհիներ կը պարեն՝ փեսուրէ՛ հովանաւներ շարժելով:

Գերուհիներ. — Ո՛վ միթէ՛ կրգերով և ծափահարութիւններով հասած է բնաւ այսպիսի փառքի մը, ահաբեկ՝ աստուծոյ պէս, փայլուն՝ արեւու նման: Եկո՛ւր... , զլիսուզ վրայ զամբի պատկեր ծաղիկներով պիտի խառնուին: Փառքի օրհնութիւններ սիրոյ կրգերու հետ պիտի հնչեն թնդազին:

Ամեն. — (Եկո՛ւր, սէ՛ր իմ, հեշտացո՛ւր զիս: Տո՛ւր երջանկութիւն սրտիս):

Գերուհիներ. — Ո՛ւր են հիմա բարբարոս օտարին բանակները: Ամպերու պէս ցիր ու ցան կզան քաջ ուղեւորներ շունչէն: Եկո՛ւր... , ընդունէ՛ փառքի մըր-ցանակը: Ո՛վ պատերազմիկ, յաղթութիւնը քեզի՛ ժպտեցաւ, սէ՛րը պիտի ժպտի քեզի:

Ամեն. — (Եկո՛ւր՝ սէ՛ր իմ, զմայրեցուր զիս ձայնիդ անուշ հնչումովը...) Լաութիւն... : Այտա դէպի մեզ կը յառաջանայ: Պարտուածի մը աղջիկն է, կը վիշտը նուիրական է ինձի համար: (Ամենքիս նշան մը բրածին պէս, ամենն ալ կը մեկնին:) Ջինքը տեսնելովս՝ անագոք կասկածը նորէն կը ծնի սրտիս մէջ: Վերջապէ՛ս այն աղետալի գաղտնիքը հիմայ պիտի հասկցուի:

ԱՄՆԵՐԻՍ ԵՆ ԱՅՏԱ

Ամեն. — (Առ Այսա կեղծ բարութեամբ մը): Պատերազմի վիճակը ձայնող է քեզի համար, ողորմելի Այտա: Մասնակից եմ սիրող ձմրող սուզին: Ես բարեկամուհիդ եմ, դու ինձ պիտի ընդունիս ամէն բան ու երջանիկ պիտի ապրիս:

Այսա. — Միթէ՛ կրնամ տակաւին երջանիկ ըլլալ, հեռի իմ բնիկ երկրէս: Այտանդ ուր հօրս և եղբայրներուս վիճակը պէտք է որ մոռնամ:

Ամեն. — Յիրաւի կը զթամ՝ վրայ: Բայց և այնպէս սահման մը կայ աշխարհիս բոլոր ցաւերուն: Ժամանակը կը բուժէ սրտիդ տառապանքը, և, ժամանակէն աւելի զօրաւոր աստուած մը, սէ՛րը:

Այսա. — (Մասիկ վրդովուած) (Սէ՛ր, սէ՛ր... , բերկրութիւն... տագնա՛պ... զմայլիկ արբեցութիւն... անգութ լլկանք... քու ցաւերուդ մէջ կեանք կ'առնեմ... այլ ժպտ մը քեան՝ երկինքը կը բանայ ինձի համար:)

Ամեն. — (Այսպի նայելով) (Բա՛րէ, ան ի՛նչ զեղ-

նութիւն է. որքան ծածուկ վրդովներ կ'արտայայտուին: Ո՛վ սիրոյ տենդ... Կը դողամ գրեթէ իրեն հարցնելու: Ե՛ս ալ իր սոսկումի տագնապն ունիմ: (Առ Այսա աւելի ակնդէտ նայելով): Լաւ ուրեմն, սիրուն Այտա, ի՛նչ նոր դող կը բռնէ քեզ: Յայտնէ՛ ինձի դադանիքը, վստահէ՛ իմ բարեկամութեանս...: Իսկ հայրենիքիդ դէմ կողուող քաջերուն մէջ... մէկը... անուշիկ մտմտուք մը գուցէ... կուտայ սրտիդ...:

Այսա.— Ի՛նչ կ'ըսես:

Աւնեհ.— Բազդն ամենուն համար անգութ չերեցաւ... Եթէ մեր զօրաց գնդին աներկիւղ սպարապետն ինկաւ պատերազմի դաշտին մէջ...

Այսա.— Ի՛նչ կ'ըսես:

Աւնեհ.— Այո՛, Ռատամէս սպաննուեցաւ: Եւ կրնաս լալ:

Այսա.— Պիտի լամ՝ յաւիտեան:

Աւնեհ.— Աստուածները վրէժ լուծեցին քեզէ:

Այսա.— Աստուածները ինձ հակառակ եղած են միշտ:

Աւնեհ.— (Բարկութեամբ բորբոսած) Ո՛հ, դողա՛, սրտիդ մէջ կը կարդամ... կը սիրես զանիկա:

Այսա.— Ե՛ս:

Աւնեհ.— Մի սուտ խօսիր: Բառ մը ե՛ս, ու պիտի գիտնամ ճշմարտութիւնը: Երեսո նայէ՛, չիտակ: Խարեցի քեզ: Ռատամէս կ'ապրի:

Այսա.— (Նուանդով, ծունկի կուգայ) Կ'ապրի...: Փանօք ձեզի, ո՛վ աստուածներ:

Աւնեհ.— Կը յունաս տակաւին սուտ խօսիլ: (Սասկութեամբ): Այո՛, կը սիրես զանիկա. բայց ե՛ս ալ կը սիրեմ զայն...: Կը հասկնաս. սիրոյդ թշնամունչին ե՛ս եմ. ե՛ս, Փարաւոններու աղջիկ մը:

Այսա.— (Հպարտութեամբ ոտի կ'ելի) Թշնամունչի՛ս: Է՛հ, լաւ, այդպէս թող ըլլայ... բայց ես ալ... նոյնն եմ...: (Հանդարտիլ շանալով): Ի՛նչ կ'ըսէի...: Ծնոր՛ս...: Գութ ունեցիր վիշտերուս վրայ...: Իրօք, կը սիրեմ զինքը, անբաւ սիրով մը: Դո՛ւն երջանիկ ես, դու՛ն՝ զօրաւոր ես...: Ես մինակ այս սիրոյն համար կ'ապրեմ:

Աւնեհ.— Դողա՛, անարգ գերի: Սիրող պիտի ջախջախեմ: Մահը ստորագրեցիր այդ սիրով: Ես՝ ճակատագրիդ իշխանունչին եմ: Ատելութեան և վրէժի կատաղութիւններ սիրտս կը լեցնեն: (Ներսէն շեփոնքերու նուագ): Այս տօնախմբութեան մէջ, որ կը պատրաստուի, ինձի հետ միատեղ պիտի գտնուիս, ո՛վ ստրուկ աղջիկ: Դո՛ւն հողի և փոշիի մէջ պիտի անարգուիս, իսկ ես գահուն վրայ, թագաւորին քովը պիտի ըլլամ: Եկո՛ւր, հետե՛է ինձի, տեսնես թէ՛ կրնաս հետս մըցիլ:

Այսա.— Բա՛րէ. գթութիւն...: Ա՛լ ի՛նչ կը մնայ ինձի...: Կեանքս աւեր մըն է: Դուն ապրէ՛ և իշխէ...: Բարկութիւնդ շատ չի տեւեր. այդ սէրը որ կը գրգռէ քեզ, գերեզմանը կը տանիմ հետս:

ԵՐԿՐՈՐԳ ՏԵՍԻԼ

ԹԼԻՔԷ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԼԿ ՄՈՒՏՔԸ

Առջեւի կողմը խումբ մը արմատենի: Աջ կողմը Ասիոր-Ափրոզիս-
եան մեհեանը եւ քաղաւորական գահը վրան ծիրանեգարդ
անպիտանիով մը: Աէջեգը, երկու կողմը սփինքսնե-
րով համբայ մը, որու ծայրը կը կռահուի
հաղախն մէկ կողմի նկարը: Տեսարանը
ժողովրդով լեցուն:

ԹԱՂԱՔԱՐԸ կ'երեւայ, ետեւէն պաշտօնականներ, փուրներ,
հազարապետներ, հովանար բռնողներ, դրօշակիրներ եւայլն:
Յետոյ **ԱՄՆԷՐԻՍ ԱՅՏԱՅԸ** նեւ, եւ ստուկներ: Թագաւորը
գահը կ'ելի: Ամենիս քաղաւորին ձախ կողմը կը նստի:

Ժողովուրդը. — Փա՛ռք եղիպատտի եւ Իսիսի որ
կը պաշտպանէ իր նուիրական հողը: Յնձու թեան երզեր
թող հոչակեն Տէկթան կառավարող թագաւորին անու-
նը: Եկո՛ւր, ո՛վ վրէժխնդիր յաղթական, եկո՛ւր,
մասնակցէ՛ մեր հրճուանքին: Դավինի պատկերը եւ ծա-
ղիկներ սփռե՛նք այն զիւրազանքին քայլերուն վրայ:

Կիներ. — Մրտնեմներ եւ զավնեմներ թող հիւսուխն
յաղթողներու գլխուն վրայ, ծաղիկներու յորդանոս
անձրեւ մը, ամպովանիի մը պէս թո՛ղ տարածուի
անոնց բանակներուն վրայ: Պարենք ո՛վ եղիպատայի
կրիտասարդունքներ, մեր խորհրդաւոր սրբերը, սրբ-
ւու բոլորտիքը շողջողացող երկնքի աստղերուն նման:

Քուրմեր. — Վերցուցէ՛ք ձեր նայուածքը զէպի
յաղթութեան քարձրագոյն իրաւարարներուն վրայ:
Փա՛ռք տուէ՛ք աստուածներուն այս քարերաստ օր-
ուան համար: Պանծայի ապրողայ մը կը հաստատուի
մեր մէջ, եւ այ վախ չունինք այն բազդէն որ քար-
քարոսները կը հարուածէ:

62210-67

(Եգիպտական զօրաց գունդեր յառաջընթաց շեփուրի
նուագածուներով կարգաւ կ'անցնին քաղաւորին առ-
ջեւէն: Յետոյ կուգան չորս խումբ կախաւիչ աղջիկներ
որոնք կը ներկայացնեն Ասիան, Լիպիան եւ Եգիպտոսը:
Անոնցմէ ետք կը յառաջանան նախնեաց արձանները,
չասուածներու արձանները եւ Ասիորի նուիրական
մակոյկը զոր փուրները կը սանին: Վերջը կուգայ
Ռասամես, կայնած՝ գահաւորակի մը վրայ, զոր ուրը
պաշտօնեայ ուտերնուն վրայ կը կրեն:)

Թագ. — (Կիջնէ գահէն, որպէս զի գրկէ Ռասա-
մեսը) Ազատիչ հայրենիքի, քարե՛ քեզ: Մօտեցի՛ր,
Աղջիկս իր ձեռքով կուտայ քեզի յաղթութեան սրակը:
(Ռասամես կը խոնարհի Ամենիսի առջեւ, որ կը
դնէ պսակը անոր գլուխը:) Արդ ուրեմն, բո՛ւ ինձի,
ի՛նչ է քու ամենէն մեծ փախաքոյ: Այսօր բան մը
չպիտի ինայուի քեզի: Կերթնում թագիս վրայ,
Կերթնում սուրբ աստուածներուն վրայ:

Ռաս. — Նախ՝ չորս ըրէ որ քու ասջև բերուին
բոլոր գերիները: (Պահապան զօրերու մեջ տեղը կը
յառաջանան Երովպացի կալանաւորներ, որոնցմէ ետք
կուգայ Ամօնաւո, այս օրնակի մը հագուսով:)

Այսա. — Ի՞նչ կը տեսնեմ... նոյն ի՛նքը... : Հայրս :
Առեկիր. — Իր հայրը :

Առեկ. — Մեր իշխանութեան ներքե :

Այսա. — (Իր հայրը գրկելով) Դուն, կալանաւոր :

Աւօն. — (Այսային ցած ձայնով) Մի՛ մատներ զիս :

Թագ. — Մօտեցիր... : Ուրեմն զո՛ւ ես... :

Աւօն. — Իր հայրը... : Ես ալ սրատերագմեցայ...
մենք յաղթուեցանք... և ի զուր փնտոեցի մահս :
(Իր հագուսքը ցուցնելով) Այս հագուստը որ կը կրեմ՝
կրնայ ձեզ խմացնել թէ թագաւորս և հայրենիքս
սրաշապանեցի ես : Բազըը հակառակեցաւ մեր զօրքերու
գնդին : Ամենէն քաջասիրտ ռազմիկներու ջանքն իսկ
ի զերև ելաւ : Իմ թագաւորս, հողերուն մէջ, ոտքե-
րուս մօտ, իսկաւ մեռաւ՝ վերքերով ծածկուած : Եթէ
հայրենիքի սէրը մեզանչանք մըն է, ամէնքս ալ յան-
ցաւոր ենք, ամէնքս ալ մեռնելու սրատրաստ :
(Պաղատիչ ձայնով մը քագաւորին դիմելով) Իսկ զո՛ւ,
ո՛վ թագաւոր, զօրե՛զ իշխան, զթա՛մ իջիր ատոնց :
Այսօր, մենք զարնուեցանք բազդէն. վազը, բազդն
կրնայ ձեզ ալ զարնել :

Այսա, Կարանաւորներ և Մտուկներ. — Այո՛, զար-
նուեցանք աստուածներէն, արգահատութիւնդ կը
հայցենք, զթութիւնդ : Երանի թէ երբէք չի՛ քաշէիր
մեր այսօրուան նեղութիւնը :

Ռանի. և Քուրմեր. — Ոչնչացո՛ւր, ո՛վ արքայ,
սա կատաղի սերունդը : Գոցէ սիրտդ նեղաւոր ձայ-
ներու առջև : Մասնէ՛ զանոնք մահուան սրպէս զի
կատարուի աստուածներուն կամքը :

Ժողովուրդը. — Ո՛վ քուրմեր, ողբեցէ՛ք ձեր

բարկութիւնը : Լսեցէ՛ք յաղթուողներուն խոնարհ
աղաչանքը : Եւ զո՛ւ, ո՛վ արքայ, զօրե՛զ քաջագո՛ւն,
բա՛ց սիրտդ զթութեան առջև :

Ռաս. — (Այսայի նայելով) (Այն կսկիծը, որ կը
կարդացուի իր զէմքին վրայ, աւելի ևս գեղանի կընէ
զինքը իմ աչքերուս : Իր փարեկի արցունքներուն
մէջ մի կաթիլը սէրս կարծարծէ սրտիս մէջ :))

Առեկ. — (Ի՛նչ նայուածք էր զոր նետեց Այսայի
վրայ : Ի՛նչ եռանդուն հուր մըն է այն որ կը շողացնէ
կրնեց զէմքը : Այսպիսի վիճակի մը կը սպասէի միթէ :
Ա՛հ, վրիժառութիւնը կը մոնչէ սրտիս մէջ :))

Թագ. — Բազըը յաջողեց մեզ : Գթութիւն ցուց-
նենք : Արգահատութիւնը հաճելի է աստուածներուն
և հաստատ կը պահէ իշխաններուն զօրութիւնը :

Ռաս. — (Թագաւորին) Ո՛վ թագաւոր, յանուն
սուրբ աստուածներուն, ի պարծանս արքայական
թագիդ, կատարէ իզձս, երդու՛մ ըրիր :

Թագ. — Այո՛, երդու՛մ ըրի :

Ռաս. — Լա՛ւ ուրեմն, եթովպացի կալանաւոր-
ներուն կեանքն ու ազատութիւնը կը խնդրեմ քեռնէ :
Առեկ. — Ամէնուն ալ :

Քուրմեր. — Մա՛հ հայրենիքի թշնամիներուն :

Ժողովուրդը. — Թողութիւն թշուառներուն :

Ռանի. — Լսէ՛, ո՛վ արքայ : (Ռասամեսին) Եւ
զո՛ւ, ո՛վ զիւցազնդ երիտասարդ, լսէ՛ խնատուն
խորհուրդը : Ասոնք մեր թշնամիներն են՝ ու քաջ :
Վրէժինդութիւնը անոնց սրտին մէջն է : Թողութեամբ՝
համարձակութիւն անոնցուն պէս, նորէն զէնքի
սրտի գիմնն :

Ռաս .— Ամօնարօ՝ սազմիկ թագաւորը մեռած է :
Յաղթուածներուն ա՛լ յոյս մը չմտար :

Ռաւնի .— Գոնէ , իբր հաշտութեան և ապահովու-
թեան պատանօղ՝ Այսայի հայրը մեր քովը մնայ : Միւս-
ները թո՛ղ ազատ ըլլան :

Քազ .— Կը հաւանիմ խորհուրդիդ : Հիմայ խա-
ղազութեան և ապահովութեան համար կ'ուզեմ աւելի
հաստատ պատանօղ մը առլ քեզի : Ռատամէ՛ս , հայ-
րենիքը քե՛զի սարսաւոր է ամէն ինչ : Ամնէրիտի
ձեռքը վարձատրութիւնօղ պիտի ըլլայ : Օր մը եզխա-
տասի վրայ սնոր հետ կը թագաւորես :

Աւնի .— (Թո՛ղ գայ հիմայ , գերունին թոզ գա՛յ
յախշտակէ սէրս իմ ձեռքէս , եթէ կը համարձակի :

Քազ .— Պարձանք եզխատասի և Իսիտի որ պաշտ-
պանեց իր նուիրական երկիրը : Մրտնիններ և զախ-
նիններ թոզ հիւսուին յազթոզ քաջին զլիսին վրայ :

Քուրվեր .— Օրհնութիւն երգենք Իսիտի որ կը
պաշտպանէ սուրբ երկիրը : Ազօթենք որ երջանիկ
բազգեր չհորճեն միշտ մեր հայրենիքին :

Այսա .— (Այ ինչ յոյս կրնայ մնալ ինձի : Անոր ,
փառքն ու գահը , ինձի՛ մտապումն . . . յուսակողուր
սիրոյ մը դասն արդունքը :)

Կարակաւորներ .— Փառք գթած եզխատասի որ
արձակեց մեր շղթաներն ու բայ թուրօց մեզի հայ-
րենիքի համբան :

Ռաս .— (Գլխուս կ'իջնեն հակատակ աստուածնե-
րուն շանթերը : Բա՛րէ , ո՛չ , եզխատասի գահն Այսայի
սիրտը չարժէր :)

Աւնի .— (Անպատում երանութիւն մը կզմայեցն

զիս : Այսօր իմ սրտիս բոցը երազները կը կատարուին :
Աւնի .— (Այսաին) Քաջաբերութիւն . . . սպասէ
հայրենիքիդ երջանիկ ապագան . . . մեզի , համար արդէն
մօտ է վրէժինդութեան արշալոյսը :

ժողովաւոր .— Փառք եզխատասի և Իսիտի , կը
պաշտպանէ իր նուիրական երկիրը : Թոզ հիւսուին
մրտնինները ու զախնինները յազթոզ քաջին զլիսին
վրայ :

ՊԱՐՄԳՈՅԲԸ ԿՐԶՆԷ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐՐՈՐԴ

ՍՌԱԶԻՆ ՏԵՍԻԼ

Ն Ե Ղ Ո Ս Ի Ա Փ Ո Ւ Ն Ք Ը

Կրօնական ապաւաններ, որոնց մէջէն արմատենք կը բաժնուան: Ժայռերու կասար՝ Իսիսի մեհեանք կիտով ծածկուած տեղերէն: Գիտէ է: Լուսնի նոյլ:

ԹՂԻՐՄԱՌԻՆԻՍ ԵՒ ՔՐՄՈՒՀԻՆԵՐ մեհեանքն մէջ:

Ո՛վ Սփրիտի անմահ մայրն ու ընկերուհին, ո՛վ աստուածուհիդ, որ մարդկան սրտին մէջ անմեղ բարասուններուն զարթունն կուտաս, հաշտարար կղեր մեզի, ողորմած մայր յաւիտենական սիրոյ:

(Ամենեքիս եւ Ռամփիս՝ Եսեւեհն պահապան զօրերով, տեսարանին հեռուէն կը յառաջանան նաւակով:

Ռաւնի.— (Ամենեքիսին) Եկո՛ւր Իսիսի մեհեանք: Աստուածուհւոյն շնորհքը ինզրէ հարմիրքիդ նախատնակին օրը: Իսիս մահկանացուներուն սրտին մէջ կը կարգայ: Մարդուն բոլոր գաղանիքը ծանօթ են անոր:

Աւնն.— Այո՛, պիտի աղաչեմ իրեն օրպէս զի Ռատամէս ինձի տայ իր բոլոր սիրտը ինչպէս անոր իմ սիրտս տրուած է առ յաւէտ:

Ռաւնի.— Ներս մահնք: Աղօթենք մինչև լոյս: Ես հետո պիտի ըլլամ: (Ասեհն ալ մեհեանք կը մտնեն: Երգողներու դասը կը շարունակի օրհնութիւնը:)

Այսա.— (Քօղով մը ծածկուած՝ զգուշութեամբ կը յառաջանայ) Ո՛վ կապուտակ կրկնից աստղեր, ծածկուեցէք քօղով մը...: Պատէ՛ զիս, ո՛վ գիշեր, քու տխուր վերարկուովդ...: Գաղանի պահէ իմ կակիծս ամէնուն առջև... պահէ արցունքս: Հոս պիտի գայ Ռատամէս...: Ի՛նչ պիտի ըսէ ինձի...: Կը գողամ...: Բա՛րէ, կի՞նք կուգաս, ո՛ր անգութ, վերջին հրաժեշտդ ինձի բերկու՛մ: Նեղոսի խորունկ յորձանքներն ինձի պիտի ըլլան գերեզման... խաղաղութիւն գուցէ... և մոռացում: Ո՛ր կապուտ կրկնք... ո՛ր իմ հայրենական կրկրի անուշ զեփեռներ ուր՝ եւ բարերաստ ու երջանիկ, կը շնչէի ծաղիկ հասակիս մէջ...: Ո՛ր, կանանչագեղ բլուրներ... ո՛ր գետափունք հոտանուշ... և զո՛ւ, ո՛վ իմ հայրենիքս ա՛յ կրէք չի պիտի տեսնեմ քեզի...: Ո՛վ զովաշունչ հովիտներ, ո՛վ սպաստան հեղիկ ու բարերաստիկ ուր սիրային երգումներ օր մը ընդուներ եմ...: Բայց հիմայ ա՛յ փարատեցաւ սիրոյ կրակը: Ո՛վ հայրենիք իմ հայրենիք, կրէք, ալ կրէք չի պիտի տեսնեմ քեզի:

ԱՄՕՆԱՄՐՈ ԵՒ ԱՅՏԱ

Այսա.— Երկինք, հայրս:
Անն.— Կարեօր պատճառ մը դէպի քեզ կը բերէ զիս, Այտա՛: Բա՛ն մը աչքէս չի փախչիր...: Սիրով կ'սպրիս կը մրկիս Ռատամէսի համար...: Ան կը սիրէ

քեզի... և դուն հո՛ւս կ'ըսպասես անոր: Սիրոյդ թըշ-
նամունհի Փորաւաններու ծնունդ այն աղջիկն է...:
անիծեալ սերունդ, մեզի ազէտարեր և զզուելի
սերունդ:

Այսա.— Եւ անոր կարողութեանը ներքեւ բլլամ'...
Ե՛ս, Ամծնասրօյի աղջիկը:

Անօն.— Անոր կարողութեանը ներքեւ... ս'չ...:
Եթէ ուզես կը յաղթես սիրոյդ զօրաւոր թշնամունհին:
Հայրենիք, թագաւորութիւն, սէք, ամէն բան պիտի
ունենաս: Նորէն պիտի տեսնես այն անուշարօյր ան-
տաւաները, զովաշունչ հովիտներն ու մեր սակեղօժ
մեհեանները:

Այսա.— Պիտի տեսնեմ մեր անուշարօյր անտաւ-
աները, մեր հովիտները, մեր սակեղօժ մեհեանները:

Անօն.— Ո՛վ բարերաստ ըմբիւրեհիդ անոր զօր
կը սիրես, մեծաշուք երջանկութիւն մըն ալ պիտի
կարենաս վայելիլ հոն:

Այսա.— Վայելիլ... ս'հ, մէ'կ օր միայն այդպիսի
քաղցրիկ հեշտութիւն մը, մէ'կ ժամ միայն այդ նըր-
ծուանքն ու կտրը... մեռնիլ:

Անօն.— Բայց յիշէ՛ թէ եգիպտոս անողք երեւ-
ցաւ մեզի դէմ, թէ պղծեց մեր տուները, մեհեան-
ները ու բաղնիները, թէ՛ չղթաներով բռնաւորեց
անտանդուած կոյսերն և ջարդեց կիները՝ ձերերն ու
տղաքները:

Այսա.— Բանք կը յիշեմ այն աղետալի օրերը:
Կը յիշեմ իմ սրտիս կրած սե սուզը: Եզո՛ւլի... Ո՛վ
աստուածներ, հասուցէ՛ք մեզի այն ցանկալի արշա-
լոյսն երջանիկ օրերու...:

Անօն.— Չպիտի ուշանան այն օրերը—: Մեր
ժողովուրդն սոք կ'եղէ զինուած: Արդէն ամէն բան
պատրաստ է: Յաղթութիւնը մերը պիտի ըլլայ. Մի-
նակ սա կը մտայ ինձ գիտնալ թէ մեր թշնամին ի՛նչ
ճամբու պիտի հետեի:

Այսա.— Ո՛վ կրնայ երբէք գտնել այդ գազանիքը:
Անօն.— Նոյն խոյ գուն:

Այսա.— Ե՛ս,
Անօն.— Գիտեմ որ Ռատամէսի կը սպասես հոն:
Նա կը սիրէ քեզի...: Ինքն է եգիպտական զօրքը
կատախտողը...: Կը հասկնաս:

Այսա.— Կը ստեղծմ'...: Ի՛նչ խորհուրդ կուտաս
ինծի...: Ո՛չ, ս'չ, երբէք:

Անօն.— (Վայրենի ձայնով մը) Օ՛հ ուրեմն, քա-
ջայերութիւն, կի՛ք, ով եգիպտական գունդեր: Ի՛
հո՛ւր, աւերեցէ՛ք քանդեցէ՛ք մեր քաղաքները: Տա-
րածեցէ՛ք չորս կողմը զարծուրանք՝ արիւն՝ մահ...:
Ա՛լ ստնձ չիկայ ձեր կատաղութեան:

Այսա.— Ա՛խ... հո՛յր:
Անօն.— Դուն իմ աղջիկս կը կոչուիս:

Այսա.— (Ահաբեկ, պաղասանով) Գիժութիւն:
Անօն.— Արեան կոհակներ կը վազեն յաղթուած-
ներուն քաղքին վրայ...: Կը տեսնես. մեռելներուն
կոյտերուն վրայ սե սե մըրիկներ կը բարձրանան...:
Կը գոչեն— Հայրենիքը քեզի համար կը մեռնի:

Այսա.— Գիժութիւն:
Անօն.— Ահուկի ոգի մը կ'երեւայ մեզի մտքին
մէջ...: Գողթ... իր սակրուտ բազուկները դիսիդ
պիտի իջնեն...: Մայրդ է ան... հանցի՛ր անոր
դէմքը: Մայրդ կ'անիծէ քեզի:

Այսա.— (Անաբեկ) Ո՛հ... ո՛չ, հայր:

Անօն.— (Չանկա հրեղով.) Կորի՛ր, անարժան... , դու աղջիկս չ'ես: Դու՛ Փարառններու զերին ես:

Այսա.— Հայր զերի չ'ես անոնց... : Մի անիծեր զիս, մի՛ անիծեր: Կրնաս տակաւին աղջիկդ կոչել զիս... : Արժանաւոր պիտի ըլլամ իմ հայրենիքիս:

Անօն.— Մտարերէ՛ թէ նկուն և թշուառ ժողովուրդ մը քեզմով միայն կրնայ վերականգնել:

Այսա.— Ո՛վ հայրենիք, հայրենիք, ի՛նչ բաներու պատճառ կըլլաս ինձի:

Անօն.— Բաջութի՛ւն... : Ահա կուգայ... Այս տեղ, ամէն բան մտիկ պիտի բնեմ, (Աւմաւեցիներու մէջ կը պահուրսի:)

ՈՒՍՏԱՄԷՍ ԵՒ ԱՅՏԱ.

Ռուս.— Վերջապէ՛ս, նորէն կը տեսնեմ՝ քեզի, իմ անունչ Այսաս... :

Այսա.— Կեցի՛ր, անխոհեմ... , ի՛նչ կը յուսաս տակաւին... :

Ռուս.— Սէրը քեզի կը բերէ զիս:

Այսա.— Բեզի կը սպասեն տօնախմբութիւններ, ուրիշ սէր մը հոչակելու համար, ո՛վ ամուսին Աննէրիսի... :

Ռուս.— Ի՛նչ կ'ըսես: Դո՛ւ մի միայն, Այսաս, դուն ես միայն իմ սէրս: Աստուածները վրայ... Դուն պիտի ըլլաս իմս:

Այսա.— Մի՛, սուտ երդումով մի՛ պղծեր անձդ: Կը սիրելի քեզի քաջ, այ չպիտի սիրեմ՝ քեզ կըրմնազանց:

Ռուս.— Սիրոյս վրայ կը կրտսածին միլիէ, Այսաս:

Այսա.— Եւ ի՛նչպէս կը յուսաս ազատիլ Աննէրիսի ցանկութենէն, թագաւորին կամքէն, ժողովրդին փափաքէն, մոգերուն բարկութենէն:

Ռուս.— Ըսէ՛ ինձի, Այսաս: Հպարտ եթովպիան նորէն կըթափի այն տկարութենէն ուր ինկած էր վերջին պատերազմով: Դու աղգակիցներդ արդէն կը քալեն մեր երկրին վրայ: Եզիպտացոց սպարապետը, ե՛ս պիտի ըլլամ: Յաղթութեան առաջին ձայնը, յաղթութեան առաջին ծափահարութիւնը առածիս պէս, թագաւորին տօքը պիտի ինձի բանամ անոր սիրտս և, իմ փառքիս պատճիմ դո՛ւ պիտի ըլլաս Այսաս: Յաւիտենական սիրով մը երջանիկ պիտի ապրինք:

Այսա.— Չե՛ս վախնար Աննէրիսի անագորոյն բարկութենէն: Իր վրէժը շանթի պէս դարձուրելի, իմ վրաս պիտի ինձի, հօրս վրայ, իմ բոլոր սիրելիներուս վրայ:

Ռուս.— Կը պաշտպանեմ քեզի:

Այսա.— Աւա՛ղ, չպիտի կրնաս: Բայց և այնպէս եթէ կը սիրես զիս՝ մէկ ճամբայ կայ մեզի համար... :

Ռուս.— Ո՛րն է:

Այսա.— Փախչիլ:

Ռուս.— Փախչիլ:

Այսա.— (Յնորած). Փաշինք այս արեւակէզ կըլիմայէն և այս չոր անրեր երկրէն: Նոր հայրենիք մը կը բացուի մեր սիրոյն առջև... : Հոն ծագիկներով ինկուէա՛ նորածիկ անտառներու ծոցն անպատում հեշտութեան մը մէջ մոռնանք աշխարհս:

Ռուս.— Միլիէ օտար աշխարհ մը պէտք եմ փախչիլ քեզի հետ, թողուլ հայրենիքս, թողուլ մեր աստուածներուն բազինները... Ի՛նչպէս կարենամ մոռ-

հալ իմ ընկի երկիրս ուր փառքի պատուոյ առաջին պատկը ընդունեցայ. ինչպէս մոռնամ ո՛հ այն երկիրքը ուր մեր սէրը ծնաւ :

Այսա. — Իմ հայրենիքիս ազատագոյն երկինքին հերքեւ անկզբ սիրոյ քաղցրութիւնը կը վայելնիք : Այն տեղ, մէկ տաճարի մէջ՝ մի և նոյն աստուածները կը պաշտենք :

Ռաս. — (Վարանելով) Այտա :

Այսա. — Չնս սիրեր զիս :

Ռաս. — Չեմ սիրեր քեզի : Երբէ՛ք մահկանացու մը և ոչ աստուած մը չի պիտի այրի այսպիսի սիրով մը :

Այսա. — Գնա՛, գնա՛, քեզ կը սպասէ Ամենքիս բազիններուն մօտ :

Ռաս. — Ո՛չ, բնաւ երբէք :

Այսա. — Բնաւ երբէք, կ'ըսես : Թո՛ղ իյնայ ուրեմն տապարն իմ գլխիս, հօ՛րս գլխին :

Ռաս. — Այ, ո՛չ, ո՛չ, փախչինք : (Հաստիկ որոշուելով մը) Այո՛, փախչինք այս պատերէն, փախչինք միասին անապատը : Հո՛ս, մինակ ապերձանութիւնը կը տիրէ, հո՛ն, սիրալոյս երկինք մը կը վառի : Անկզբ անապատները պիտի ըլլան մեր ամուսնական անկողինը : Մեր վերեն թող փայլիլին աստղերը իրենց չքեզ նչոյցով :

Այսա. — Երկինք մեզ կը սպասէ իմ նախնիքներուս բարերարդ երկրին վրայ, հոն՝ հողն ո՛չ այլ ինչ է, բայց քաղցրահոտութիւն ու ծաղիկ : Զովաչունչ հովիտներ և զալար մարգագետիններ ըլլան մեր ամուսնական անկողինը : Մեր վերելք թող փայլիլին աստղերն իրենց չքեզ նչոյցով :

Այսա և Ռաս. — Եկո՛ւք հետս, եկո՛ւք փախչինք

միասին այս վշտայից երկրէս : Եկո՛ւք հետս : Կը սիրեմ՝ քեզի... կը սիրեմ... սէրն տաաջնորդ կըլլայ մեզի : (Կը հեռանան շուտ)

Այսա. — (Յանկարծ կանգ առնելով) Բայց, լսէ՛ ինձ, ինչ ճամբով պիտի խուսափինք զօրքերու բանակէն :

Ռաս. — Թշնամիին վրայ յարձակելու համար մերիններէն ընտրուած ճամբան ազատ պիտի ըլլայ մինչեւ վաղը :

Այսա. — Ո՞րն է այդ ճամբան :

Ռաս. — Նարազայի կիրճերը... :

ՆՈՅՆԻ ԵՆ ԱՄՕՆԱՍՐՕ

Աւօն. — Նարազայի կիրճերը : Հո՛ն պիտի ըլլան իմ զօրքերս :

Ռաս. — Ա՛հ, ո՛վ լսեց մեզ... :

Աւօն. — Այտայի հայրն ու Եթովպացւոց թագաւորը :

Ռաս. — (Սասիկ վրդոված) Դո՛ւ, Ամճաճարճ... զո՛ւ՛ թագաւորն... : Աստուածները, ինչ կ'ըսէ : Ո՛չ... ստոյգ չէ... երազ մըն է... ցնորք մըն է... :

Այսա. — Ո՛հ, ո՛չ... հանդարտէ... լսէ՛ ինձ... սիրոյս վստահէ :

Աւօն. — Այտայի սէրը մինչև թագաւորութիւն մը պիտի բարձրացնէ քեզի :

Ռաս. — Մնարգուելայ՛... Այտա, քեզի համար հայրենիքս մասնակցի :

Առօն.— Ո՛հ, դու յանցաւոր չ'ես: Այս է բաղդին կամքը...: Եկո՛ւր, Նեղոսի միւս կողմը մեզի անձնուէր քաջեր կրտսասնն: Այն տեղ սէրը քու սրտիդ ուխտերը պիտի կատարէ:

ՆՈՅՆՔ և **ԱՄՆԷՐԻՍ** մեհեանէն ելլելով, յիսոյ **ՌԱՄՓԻՍ**, Բուրե եւ պանապաներ:

Ամեն.— Մասնի՛չ...:

Այսա.— Թ՛չամու՛նիս...:

Առօն.— (Դաւոյնով մը Ամներիսի վրայ կը վազէ:)
Գործս խանդարելու կուգաս դո՛ւ... մեռի՛ր ուրեմն:

Ռաս.— (Կը բռնէ զայն.) Կեցի՛ր, անմիտ:

Առօն.— Ո՛հ, կատաղութիւն:

Ռաւի.— Պա՛հապաններ, օ՛ն յառա՛ջ:

Ռաս.— (Այսային եւ Աւօնաւորին) Փախէ՛ք շո՛ւտ:

Առօն.— (Այսան Բաբելով) Եկո՛ւր, աղջիկս:

Ռաւի.— Ետե՛ն վազեցէ՛ք:

Ռաս.— Ո՛վ քրմայեա՛ ես կը մնամ՝ քեզի:

ՎԱՐԱԳՈՅԻՐ ԿՒՋՆԻ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԻԼ

ՊԱՂԱՏԻՆ ՄԷՉ ՍՐԱՀ ՄԸ

Չախ կողմը, մեծ դուռ մը՝ որ դեպի արդարութան ստրեկեայ սրանը կը հանէ: Այ կողմը, անց մը՝ որ Ռասալէսի բակը կը անի:

Ամեն.— (Վրդովուած ստրեկեայ դրան առջեւ) Չեռքէս փախաւ գարչելի թ՛չամու՛նիս: Ռատամէս մասնիչի մը սրժան պատիժը պիտի կրէ՛ քուրմերէն: Մասնի՛չ, անիկա... ո՛չ...: Բայց և այնպէս պատերազմի գաղտնիքը դուրս հանեց: Փախչել ուզեց... փախչել անոր հետ, Այսայի հետ...: Ամէնքն ալ մատնիչ...: Ի մահ, ՚ի մահ...: Օ՛հ, ի՛նչ կ'ըսեմ...: Կը սիրեմ զինքը... կը սիրեմ և միշտ... , առանց յուսոյ...: Անզգայ է այս սէրն որ կհանքս կ'աւերէ: Ախ, և թէ կարենար սիրել զիս, կ'ուզէի ազատել զինքը...: Եւ ի՛նչպէս...: Փորձ մը փորձեմ...: Պահապաններ, թո՛ղ հոս զայ Ռատամէս:

ՈՒՏԱՍՄԷՆՍ ԷՏԵԼԷՆ պանապանկեոյ եւ **ԱՄՆԷԼՐԻՍ**

Աւնեկ .— Քուրմերը, վիճակից կատաւորները՝ արդէն ժողովուրդ են : Կրնաս թերեւս արդարանալ քու վրայ ծանրացող աճազին ամբաստանութենէն : Ես քեզի ի նպատակ թագաւորին կը պաշտամ եւ քեզ կ'ըլլամ աւետարներ թողութեան ու կեանքի :

Ռաս .— Երբէք, դատաւորներն երբէք չպիտի լսեն իմ արդարանալս : Աստուածներուն եւ մարդոց առջեւ ո՛չ վատ կը գտնեմ անձս եւ ոչ յանցաւոր : Մտոյց է . . . անխո՛հեմ չըթուենքէս խոյս տուաւ այն մահազուշակ դաղձիքը, բայց սիրտս ու պատիւս անարատ մնային :

Աւնեկ .— Փախէ՛ ուրեմն եւ արդարացի՛ր :

Ռաս .— Ո՛չ :

Աւնեկ .— Պիտի մեռնիս :

Ռաս .— Կ'ատեմ կեանքը : Բոլոր ուրախութեան աղբիւրներն ա՛լ ինձ համար ցամքեր են, բոլոր յոյս՝ փարստեր : Միմիայն փախա՛քս է մեռնիլ :

Աւնեկ .— Մեռնի՛ր . . . : Ո՛հ, պետք ես ասրիլ . . . այո՛ . . . իմ սիրովս պիտի ասրիս . . . : Քեզի համար արդէն մահու ստակալի տառապանքը կրամ եմ : Քեզ կը սիրէի . . . այնչափ տանջուեր եմ . . . զիչեքներն արտասուելով կ'անցնէի . . . : Քեզի համար, հայրենիք, թագաւորութիւն, կեանք, բոլորն ալ կը գտնեմ :

Ռաս .— Իրեն համար մասնեցի հայրենիքս ու պատիւս . . . :

Աւնեկ .— Մի՛, ա՛լ մի՛ խօսիր անոր վրայօք :

Ռաս .— Ի՛նձի կրտապատէ նախատինքը, եւ դուն կուզես որ ասրիմ . . . Բոլորովին թշուառ ըլլալս

կուզես ուրեմն . . . : Այտա ձեռքէս առնուեցաւ . . . : Քուցէ սպաննեցիր զայն . . . եւ դու իբր պարզե կեանքն ինձ կը նուիրես :

Աւնեկ .— Ե՛ս . . . անոր մահուան պատճառ . . . :

Ո՛չ, ո՛չ, Այտա կ'ասարի :

Ռաս .— Կ'ասարի :

Աւնեկ .— Յիրուցան փախստականներու մէջ մինակ հայրն ինկեր մեռեր է :

Ռաս .— Հապա ի՛նքը :

Աւնեկ .— Կորսուած . . . , եւ այնուհետե լուր մը չկայ :

Ռաս .— Աստուածները դէպ՛ իր հայրենիքն ասպահով առաջնորդեցին զինքն անշուշտ, եւ ան չգիտէ իրեն համար մեռնողին թշուառութիւնը :

Աւնեկ .— Սրդ, եթէ ազատեմ քեզի, երզում ըրէ՛ ա՛լ չտեսնել զանիկա :

Ռաս .— Չեմ կրնար :

Աւնեկ .— Ուրացի՛ր զայն յաւէտ եւ կ'ասարիս :

Ռաս .— Չեմ կրնար :

Աւնեկ .— Անդամ մը ես, ուրացիր զայն :

Ռաս .— Անոգուտ է :

Աւնեկ .— Մեռնի՛ր կուզես ուրեմն, անզգամ՛ :

Ռաս .— Պատրաստ եմ արդէն մեռնելու :

Աւնեկ .— Ո՛վ պիտի ազատէ քեզի, թշուառակա՛ն, մօտալուտ վիճակէդ : Կատաղութեան փոխեցիր դո՛ւ, աննման սէր մը . . . : Երկինք յանձն պիտի առնէ իմ արցունքներուս վրէժը լուծել :

Ռաս .— Մահը երկնային բարիք մըն է, եթէ Այտացի համար մեռնելու հնորն ինձի տրուի : Սիրտս այն գուժաբեր ճակատագիրը կրելու անպատում ռեքրութիւն մը պիտի վայելէ : Ո՛չ ես չեմ վախնար

մարդոց բարեութենէն, կը վախնամ մի միայն գթութենէդ:

(Կր հեռանայ պահապան զօրերով եւ կը մտնէ գեհնափոր սրահը:)

Ամեն.— (Արտաուարիկ կ'իյնայ արոտի մը վրայ) Վա՛յ ինձ... կը զգամ թէ կը մեռնիմ...: Եզո՛ւկ, ո՞վ պիտի ազատէ զայն. եւ ես ըլլամ զինքն անոնց ձեռքին մէջ նետողը...: Հիմայ, կանխօժով քեզի, ո՞ր անագորոյն նախանձ, պատճառ անոր մահուան եւ իմ սրտիս յաւխտնական սուգին: (Մեկդի կը դառնայ ու կը տեսնէ փուրերը որ տեսարանին մեջ տեղին կ'անցնին գեհնափորը մտնելու համար:): Ի՛նչ կը տեսնեմ: Ահաւասիկ մահաշուկ գործադիրներն, մահուան անգութ սպառնանքները: Բա՛րէ, չտեսնեմ սա աղէտարեւ որուտարանները: (Չեղբուք երեսը կը ծածկէ:)

Քուրմեր.— (Ստորերկրին մեջ.) Հողի երկնային, իջի՛ր մեր վրայ, շողացո՛ւր մեր մէջ յաւխտնական լուսոյ ճառագայթը: Մեր չրթունքներով յայտնէ՛ արգարութիւնը:

Ամեն.— Աստուածներ, գթութիւն իմ մորմաքած սրտիս: Սրգար է անիրա: Ազատեցէ՛ք զինքը, ո՞վ աստուածներ: Անցոյս ու սարսափելի է իմ ցուտ:

Ռաւնի.— (Ներսէն) Ռա՛տամէս, Ռատամէս, հայրենեաց զազմեմքը օտարին տուիր:

Քուրմեր.— Սրգարացի՛ր:

Ռաւնի.— ...Կը լռէ:

Ամենիք.— Ո՞վ մատնիչ:

Ռաւնի.— Ռա՛տամէս, Ռա՛տամէս, պատերազմէն օր մ'առաջ զնուտարանն սրարտաւորութենէդ վախար:

Քուրմեր.— Սրգարացի՛ր:

Ռաւնի.— ...Կը լռէ:

Ամենիք.— Ո՞վ մատնիչ:

Ռաւնի.— Ռա՛տամէս, Ռատամէս, երգմնագանց եղբր հայրենիքին՝ թաղաւորին՝ եւ պատուոյ:

Քուրմեր.— Սրգարացի՛ր:

Ռաւնի.— ...Կը լռէ:

Ամենիք.— Ո՞վ մատնիչ: Ռատամէ՛ս, վճիռդ արուեցաւ: Վասչուէրներու վայել մահը պիտի ունենաս զայրացած աստուածներուն բազմաներուն տակ: Ո՞ղջ ողջ քու վրայ գերեզմանը պիտի ծածկուի:

Ամեն.— Անոր... ողջ գերեզման: Ա՛յ, անօրէն ները...: Բնաւ էնն կշտանար արիւնով ու երկնի պաշտօնեայ կանուանուին: (Քուրմերուն դիմելով, որոնք կ'եղեն ստորերկրեայ սրահէն:) Ո՞վ քուրմեր, եղևո մը կը գործէք: Ո՞՛հ արեան ծարաւի վազրեր, երկիրն ու աստուածները կը թշնամանէք...: Անմեղ մը կը զարնէք:

Քուրմեր.— Մատնիչ մըն է, պէ՛տք է մեռնի:

Ամեն.— (Ռաւնիիսի) Ո՞վ քրմապետ. այն անձն զոր կը մեռցնէք, գիտես... երբեմն սիրուեցաւ ինձ մէջ... Բու վրայ պիտի իյնայ մորմաքած սրտի մը նզովքն անոր արեան հետ:

Քուրմեր.— Մատնիչ մըն է, պէ՛տք է մեռնի:

(Ծանրաբայ կը հեռանան)

Ամեն.— Ո՞վ անօրէններու ծնունդ, նզո՛վք, անէ՛ծք: Չեր վրայ իջնէ երկնքի վրեժխնդրութիւնը:

(Կը մեկնի յուսանալ)

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԻԼ

ՏԵՍԱՐԱՆԸ ԵՐԿՈՒ ՅԱՐԿԵՐՈՒ ԲԱԺՆՈՒԱԾ

Վերնայտեղ շեփեռոսի մեծանր կր ներկայացնէ նրազներով լուսափայլ: Վարի յարկը ընդարձակ գեճնափոր մը կր ներկայացնէ: Կամարներու երկայն շարք մը միտքեան մէջ կաննեփի:

ՈՒՏՏԱՄԻՆՍՍ ոստերեփին մէջ, սանգուխին ասիճաններուն վրայ, ուսկէ կ'իջնէ: Վերք երկու ԳՈՒՐԱԲԵՐ որ կը ջանան գեճնափորին վէտը գեճեղելու:

Ռաս.— Մահաշունչ յէմը խմ՝ վրտա կը գոցուի Անուտափիկ գերեզմանս: Ոչ ես պիտի տեսնեմ արևուն լոյսը...: Ոչ ես պիտի տեսնեմ Այտաս... Այտաս, ո՛ւր ես: Երանի թէ կարենայիր երջանիկ սպրիլ և չոր գիտնայ երբեք խմ սոսկալի ճակատազիրս...: Ի՞նչ հեծեծանք է այն...: Ուրուտական մը... տեսիլ մը...: Ո՛չ մարդկային կերպարան մըն է...: Ո՛վ երկինք... Այտաս:

Այտաս.— Ես եմ:

Ռաս.— Դո՛ւն... այս գերեզմանին ն մէջ:

Այտաս.— Մրտիս մէջ նախատեսելով քու զատա-

կնիքդ, երեք օրէ ի վեր հոս կ'սպասեմ քեզի. հեռի ամէն բանէ, թեւերուդ մէջ կ'ուզեմ մեռնիլ:

Ռաս.— Մեռնիլ, այսպէս անարատ, այսպէս զեղանի: Մեռնիլ սիրով ինձի համար...: Խո՛յս տալ կեանքէ այս ծաղիկ հասակիդ մէջ: Երկինք ստեղծեց քեզի մի միայն սիրոյ համար, և իմ սէրս քեզի մեռցնէ...: Ո՛չ, ո՛չ... Այտաս... չը պիտի մեռնիս դու...: Այնչափ կը սիրեմ քեզի Այնչափ դուն հրաշաղիկ...:

Այտաս.— (Զառանցանքի մեջ) Կը տեսնես մահուն հրեշտակն նշուլափայլ կը մօտենայ մեզի: Իր ոսկեղոց թեւերուն վրայ կը տանի մեզ դէպ ի յաւիտենական երանութիւն: Արդէն բաց է երկինք մեզի համար, հոն կը դադրին ա՛լ բոլոր կակիծ, այնտեղ կըսկին յաւերժական սիրոյ սքանչանքը:

Ս

(Վերը մեհենին մէջ քրմուհիներուն երգն ու պարը)

Այտաս.— Ի՞նչ տխուր երգ...:

Ռաս.— Գուրմերուն ուրախութիւնն է:

Այտաս.— Մեր մահու օրհնութիւնը:

Ռաս.— Ո՛հ, եթէ բազումներուս ոյժը բաւական ըլլար սա մահափակ վէմը վերցնելու:

Ս
Ս

Այտաս.— Ի զո՛ւր կը ճգնիս: Ամէ՛ն բան... երկրիս վրայ... ա՛լ մեզի համար վերջացաւ...:

Ռաս.— (Յանձնառու կերպով եւ կակձանգով) Ստոյգ է, ստոյգ է: (Այտայի մօտենալով կը վերցնէ զայն:) Մ'նաս բարո՛վ, ո՛վ երկիր...: Մ'նաս բարո՛վ, ո՛վ արտասուտանոս հովիտ, ով ուրախութեան երազներ՝ որ դաւերու փոխուեցաք...: Երկինք կը բացուի մեզի

համար . . . և, մեր հոգիները . . . կը սաւառնին . . . զէպի
յաւխտնապահութիւն :

(Այսա մեղմիկ կ'իյնայ Ռասամեսի բեւերուն մեջ)

Ամեն . . . (Կերեւի մենեհին մեջ եւ ծունկի կուգայ
զեհնափորը ծածկող քարին վրայ:) Ո՛վ սուրբ նա-
հատակ, խաղաղութիւն կը հայցեմ քեզի համար :
Ինձի կը մնայ զատն արցունքի յաւխտնապահ
աղբիւրը :

ՎԱՐԱԳՈՅԲԸ Կ'ԻՋՆԷ

50

168 / 507
171 /

Հայաստանի Ազգային գրադարան

NL0420534

